

William Jay Risch

Skjutningarna på Majdan: Konspirationsteorier och obesvarade frågor

Ur *Commons*, 20 februari 2024*

Introduktion

Bland proryska Ukraina-skribenter är det vanligt att hänvisa till den kanadensiske statsvetaren Ivan Katchanovski som hävdar att i Kyiv/Kiev 20 februari 2014 dödades åtskilliga demonstranter av krypskyttar kontrollerade av högerextremister (Svoboda och Högra sektorn), och att detta var en ”falsk flagg-operation” som syftade till att misskreditera presidenten Janukovitj.

Den som (åtminstone i Sverige) bidragit mest till att sprida Katchanovskis version är den brittiske historikern Richard Sakwa¹, som utförligt tar upp saken i sin bok *Frontlinje Ukraina* (2015)². Sakwa citerar bl a Katchanovski (s. 125):

En analys av en stor mängd uppgifter pekar på att vissa element inom Majdanoppositionen, inklusive dess extremistiska yttersta högerflygel, var inblandade i denna massaker för att ta makten och att regeringens utredning av denna anledning förfalskades.

Alltsedan dess har denna på rykten baserade version återupprepats av proryska skribenter, senast i en artikel med rubriken ”Tio år sedan Majdankuppen – en bakgrund till Ukraina-kriget” i *Proletären* 22/2 2024, skriven av KP:s tidigare ordförande Anders Carlsson. Denna artikel ska vi inte kommentera ytterligare här, eftersom den redan behandlats av Jan Czajkowski från Ukraina-solidaritet.³

Katchanovskis version har fått utstå hård kritik (länkar till sådana texter finns bl a i avsnittet om Sakwas bok artikeln som nämns i not 2).

Den följande artikeln, som är ett utdrag ur en kommande bok, innehåller en grundlig analys av vad som skedde den 20 februari. Artikelförfattaren William Risch visar att faktaunderlaget i största allmänhet är dåligt, att dokument försvunnit, viktiga deltagare har flytt, uppgifter motsäger varandra, kroppar har flyttats m m. Risch visar att det överhuvudtaget är svårt att få fram klara fakta, bl a på grund av det närmast kaosartade tillstånd som rådde under och efter händelserna. Och Katchanovskis faktaurval är vinklat, han utelämnar uppgifter som motsäger hans version, samtidigt som de källor och uppgifter som han använder sig av ofta är tveksamma.

Martin F

För tio år sedan lyckades Euromajdan-protesterna störta Janukovitjs regering. Märkligt nog har ingen ställts inför rätta för den blodiga attacken på demonstranterna som den 20 februari 2014 tågade uppför Instytutskagatan. Alla som dödades hyllades i efterhand som de ”Himmelska hundradena” och deras namn och foton ställdes ut på Majdan och i andra städer i Ukraina. Namnen på dem som låg bakom dådet förblir

* <https://commons.com.ua/en/rozstrili-na-majdani/>

¹ Sakwa har under flera år verkat i Moskva, bl a som forskare vid dess Högre handelshögskola. För mer info om honom, se https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Sakwa (engelska Wikipedia). Flera historiker och statsvetare har hävdar att *Frontlinje Ukraina* har en prorysk slagsida och att Sakwa saknar sakkunskap om Ukraina.

² Se avsnittet om *Frontlinje Ukraina* i [Böcker m m om kriget i Ukraina](#) av undertecknad.

³ Se artikeln ”Proletären och Majdanrevolten ” i artikelsamlingen [Den svenska vänstern och kriget i Ukraina](#).

dock okända, trots flera utredningar och rättegångar, vilket lett till spekulationer där till och med ledningen för Euromajdan-upproret beskyllts för att ha genomfört en falsk flagg-operation i syfte att misskreditera Janukovitj, hans regering och kravallpolisen.

Den följande texten analyserar och kommenterar utredningarna av skjutningarna den 20 februari. Den är hämtad ur ett kapitel i en kommande bok om Euromajdan, anti-Majdan-protesterna och den ryska intervention som följde vintern/våren 2014. Här kritiserar bl a den kanadensiska statsvetaren Ivan Katchanovskis version av skjutningarna.

Artikelförfattaren William Risch är professor i historia vid Georgia College i USA. Han är specialist på modern europeisk, sovjetisk och ukrainsk historia. Han är bl a författare till *The Ukrainian West: Culture and the Fate of Empire in Soviet Lviv* (2011).

Teorin om ”massakern på Majdan”

Janukovitj-regimens fall efter skjutningarna på Majdan har lett till mycket spekulationer om vem som egentligen låg bakom dem. Ivan Katchanovski har varit en av de mest framträdande i det avseendet. I flera artiklar har han gjort gällande att oppositionspolitiker och nationalister på yttersta högerkanten genomförde vad han kallar ”massakern på Majdan”. Han hävdar att de iscensatte en ”falsk flagg-operation” (provokation) för att lägga skulden för blodsutgjutelsen på ukrainska säkerhetsstyrkor, vilket fick Väst att öka trycket mot Janukovitj för att få honom att göra större eftergifter åt Majdan, eftergifter som han inte hade råd med.⁴

⁴ Ivan Katchanovski, ”The far right, the Euromaidan, and the Maidan massacre in Ukraine”, *Journal of Labor and Society*, n° 23, 2020, sid. 5-29; på nätet: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/wusa.12457> ; Ivan Katchanovski, ”The Maidan Massacre Trial and Investigation Revelations: Implications for the Ukraine-Russia War and Relations”, *Russian Politics*, n° 8, 2023, sid. 181-205. [Kan laddas hem gratis från SSRN eLibrary: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4440100.]

De första rapporterna skrev Katchanovski redan 2014-15, se:

https://www.academia.edu/8776021/The_Snipers_Massacre_on_the_Maidan_in_Ukraine

Katchanovskis texter har utsatts för hård kritik, se t ex:

https://www.academia.edu/29200369/Ivan_Katchanovski_is_a_falsifier_of_the_Maidan_massacre_in_Ukraine_and_contemporary_history_of_Ukraine?sm=b, och <https://i-katchanovski.livejournal.com/>, och https://i-katchanovski.livejournal.com/tag/“Snipers’_Massacre”_on_the_Maidan, samt: <https://ukrainian-studies.ca/2014/12/01/taras-kuzio-study-ukrainian-nationalism-university-ottawa/>

Katchanovski har gjort inträngande studier av själva skjutningarna och utredningarna av det som hände, samt rättegångarna mot fem arresterade *Berkutmän*⁵ (två befälhavare och tre soldater). Dessa rättegångar avbröts efter det att de blivit frigivna som en del av en fångutväxling med Ryssland 2019. Rättegångarna återupptogs efter det att två av dem återvänt från den självutnämnda Folkrepubliken Donetsk för att hävda sin oskuld.

Katchanovski argumenterar på följande sätt:

Regeringen som tillkom i Ukraina efter Majdan saboterade och dolde det som hände den dagen. Obduktionsrapporter när det gällde offren och åklagarnas inledande ballistiska utredningar tydde på att de först dödade demonstranterna hade blivit skjutna från Hotell Ukraina och Konservatoriet som låg bredvid Majdan. Därefter avbröt åklagarna fortsatta ballistiska analyser och förlitade sig nästan helt och hållet på medicinska kriminaltekniska experter för att bestämma vem som skjutit offren och varifrån. De medicinska experterna medgav att detta inte var normal praxis och till och med en domare hånade utredarna för att förlita sig på enbart medicinsk kriminalteknisk analys och för att glömma bort ögonvittnens uppgifter om att skotten kommit från byggnader som var i händerna på demonstranterna på Majdan.

Flera ögonvittnen påstod att krypskyttarna öppnat eld från Hotell Ukraina, som demonstranterna då hade kontrollen över, och från taken till andra byggnader som regeringsstyrkorna inte kontrollerade. I motsatt till vad som uppgetts i ukrainska medier och av ukrainska åklagare blev de flesta inte dödade av *Berkut*-styrkor och andra regeringsstyrkor som befann sig bakom barriaden på Instytuskagatan och som bestod av betongblock och lastbilar. Regeringsstyrkor placerade på taken till närliggande byggnader eller bakom barriaden på Instytuskagatan – Alfatrupper, Omegastyrkor och UDO (Ukrainska nationalgardet)-styrkor – uppgav att de inte satts in förrän efter att massakern inletts och att deras uppdrag hade varit att få bort de krypskyttar som sades beskjuta både polis och demonstranter. En del demonstranter (som aktivisten Kii från Högra sektorn) påstod till och med öppet att Petro Porosjenko, då oppositionspolitiker, och Dmytro Jarosj, ledare för Högra sektorn, hade tillhandahållit täckning för krypskyttarna från Majdansidan och låtit dem komma undan från Kyiv tillsammans med kravallpoliser som hade tillfångatagits den 20 februari.⁶

Katchanovski är kritisk till att en datoriserad 3-D-studie använts som bevis i rättegången om skjutningarna på Majdan. Studien, genomförd av SITU Research, en arkitektfirma i Brooklyn som ägnade sig åt kriminalteknik per video, och som använde omfattande data från video, foton och mobiltelefoni insamlade av Evelyn Nefertari, en aktivist från Lviv. Katchanovski hävdar att det som SITU Research fått fram bortser från obduktionerna av offren. Genom använda artificiell intelligens (AI) i stället för verklig ballistisk analys hade man förflyttat skottsåren så att de överensstämde med den riktning varifrån *Berkut*-styrkorna avlossat kulorna.⁷

Försummelse i utredningarna

Katchanovski utelämnar viktiga detaljer i dessa utredningar. En rapport av från en Internationell rådgivande panel [*International Advisory Panel, AIIB*] om Majdan-utredningarna, sponsrad av Europarådet och publicerad 31 mars 2015, noterade en rad problem som inte handlade

⁵ *Berkut* var en specialstyrka inom polisen, underställd inrikesdepartementet.

⁶ Katchanovski, "The Maidan Massacre Trial ...", Katchanovski, "The far right ...", sid. 21.

⁷ *Ibid.*, sid. 196-97; Matthias Schwartz, "Who Killed the Kiev Protesters? A 3-D Model Holds the Clues", *The New York Times*, 30 maj 2018. SITU-uppgifterna finns Här: <http://maidan.situplatform.com/>. Även artikeln i *New York Times* fördunklar historien bakom protesterna på Majdan och gör till exempel gällande att i december 2013 hade demonstranterna ockuperat regeringsbyggnader och satt dem i brand. Artikeln påstår felaktigt att demonstranterna den 20 februari försökte tåga mot parlamentet.

om avsiktliga manipulationer från politiska ledare. Det rörde sig om problem som skulle göra varje undersökning problematisk för vilken regeringstjänstemän som helst. De flesta brotten mot demonstranter hade skett på mark som kontrollerades av Majdan. Detta gjorde det svårt för lagens företrädare att komma åt platser där det fanns offer, eller där demonstranter kunde misstänkas ha skjutit andra.

Kropparna till döda och skadade hade ofta förflyttats. Sådana omständigheter försvårade utredningen av kulbanorna. Medicinska undersökningar av offren på Majdan hade gjorts på olika platser och var ofta ofullständiga. Skadade demonstranter hade behandlas direkt på plats på grund av att det var nödvändigt eller av fruktan för att regeringsstyrkorna skulle ingripa. Sjukhusen hade underlåtit att ta till vara bevis som bortopererade kulor. Regeringsdokument hade försvunnit, endera blivit stulna eller förstörda. Exempelvis rapporterade Ukrainas riksåklagare och hans närmaste medarbetare att inrikesministeriets filer om de Majdan-demonstranter som blivit skjutna och dödade på Hrusjevskyjgatan den 22 januari 2014 i stort sett var tomma.

Eftersom Janukovskij-erans tjänstemän fokuserade på att utreda offren – dvs demonstranterna – och inte förövarna av mordet, gjorde regeringen inga riktiga utredningar av de skjutningar som förekommit förrän sista veckan av februari 2014. Våldet som förövats mot demonstranterna och scenen för brotten var omfattande. Eftersom lagens representanter hade saknat id-brickor och ofta burit ansiktsmasker eller sköldar, var det svårt att identifiera eventuella gärningsmän där. I rapporten nämndes inte problemen med att utreda de skyldiga bland säkerhetsstyrkorna. Ändå såg det mest troligt ut på samma sätt som hade varit fallet i andra liknande fall.⁸

Den Internationella rådgivande panelen framhöll att ett stort antal högt uppsatta tjänstemän flytt från Ukraina och att det därför inte gick att utreda vilken roll de haft i händelser som skjutningarna den 20 februari. Högt uppsatta regeringsmedlemmar, som cheferna för inrikesministeriet, SBU och Ukrainas riksåklagare hade flytt, liksom ett stort antal av deras underlydande. Ukraina kunde inte få dem utlämnade. Ryska federationen ignorerade samtliga de drygt 400 kraven på utlämning som inrikesministeriet i den nya regeringen efter Majdan överlämnat sedan slutet av februari 2014. Rättsväsendet och säkerhetsorganen fick därför nöja sig med underordnade som möjligen varit inblandade i brotten på Majdan.

Den ukrainske riksåklagarens huvudavdelning för utredningen var därför tvungen att fokusera på att utreda ekonomisk brottslighet och maktmissbruk tillsammans med Majdan-relaterade brott av högt uppsatta tjänstemän. Riksåklagarens stab hade reducerats före Majdan-protesterna för att lämna plats åt ett statligt utredningskontor, som fortfarande inte hade kommit på plats vid tiden för Majdan. Riksåklagarens kontor stod därför inför stora personalproblem förutom en lavin av brottsfall. Senare händelser under 2014 som den ryska annekteringen av Krim, pro-ryska resningar i södra och östra Ukraina och kriget i Donbas gjorde att ytterligare utredningar rörande Majdan-relaterade brott kom av sig.⁹ Tre månader utan några utredningar av Majdan-brotten före den 22 februari 2014, hade lett till stora förseningar av alla utredningar av den sortens brott, framför allt våldsbrott. I november 2014 uppgav Riksåklagarämbetet att man ännu inte hade resultaten av några ballistiska tester av vapen som inrikesministeriets Omegaenhet hade varit utrustad med i februari 2014. Dessutom hade de kriminaltekniska utredningarna blivit försenade.¹⁰

⁸ ”[Report of the International Advisory Panel on its review of the Maidan Investigations](#)”, International Advisory Panel, Council of Europe, 31 mars 2015, sid. 63-67.

⁹ *Ibid.*, sid. 67-68.

¹⁰ *Ibid.*, sid. 84-85.

Medan Katchanovski framhåller att det inte fanns några dokumenterade belägg för att Janukovitj eller hans representanter beordrat skjutningar av demonstranter den 20 februari, betonade den Internationella rådgivande panelen att Janukovitjs regim utfört operationer mot demonstranterna utan någon skriftlig redovisning. Rapporterna hade endera helt enkelt inte gjorts, och order hade skett muntligt, eller blivit stulna eller förstörda.¹¹

Ett fall som nämns i rapporten från den Internationella rådgivande panelen visar hur långt tjänstemän under Janukovitj-eran var beredda att gå för att mörklägga skjutningarna på Majdan efter att deras ledare flytt landet. Natten mellan den 2 och 3 april 2014 lyckades riksåklagarens personal anhålla och förhöra en befälhavare och två officerare som tillhörde *Berkut*. Men i samma ögonblick omringades byggnaden av representanter för *Berkut* och hotade att storma den om inte utredarna släppte de gripna. Efter förhandlingar frigav utredarna de tre *Berkut*-officerarna. En fjärde *Berkut*-officer bad att få stanna kvar och besvara frågorna för att slippa bli häktad före ev. rättegång.

Vid ett tillfälle under den natten blev *Berkut*-officeren uppringd på sin mobiltelefon från *Berkuts* kontor i Kyiv där han blev tillsagd att inte vittna och i stället invänta att de skulle förse honom med en advokat. *Berkut*-officeren vägrade och sade sig vara redo att berätta sanningen. Utredarna från riksåklagarämbetet spelade in det samtalet. När de försökte få fram en inspelning av samtalets logg från mobiltelefoniföretaget visade det sig att loggen hade försvunnit, vilket tyder på att någon från inrikesministeriet hade tagit bort den på illegal väg. Riksåklagarämbetets utredare lade fram andra bevis som tydde på att högt uppsatta i inrikesministeriet, plus en del domare, samarbetat för att skydda *Berkut*-officerarna från att bli åtalade och göra det möjligt för nästan samtliga, plus deras befälhavare, att fly landet. Den Internationella rådgivande panelen betecknade det som särskilt allvarligt att tjänstemän i inrikesministeriet hindrat åklagarväsendet att fullfölja utredningen av *Berkuts* roll i skjutningarna den 20 februari. Man anklagade *Berkut*-officerarna för att ha kunnat agera helt obehindrat i april 2014 och deras överordnade i inrikesministeriet för att ha låtit dem komma undan med det.¹²

Trots alla problem som regeringens utredare råkat ut för framhöll Internationella rådgivande panelen att detta inte utgjorde någon ursäkt för bristerna i utredningen. Post-Majdan-regeringens oförmåga att utreda Majdan-relaterade brott var inget som inte hade kunnat undvikas. Därmed är kritik av regeringens utredningar, och mediernas behandling av dem, befogad.¹³

Katchanovskis teori håller inte

Problemet är att Katchanovskis eget försök att rekonstruera och förklara skjutningarna på Majdan heller inte håller någon hög kvalitet. När aktivister längst ut på högerkanten klagat över att Jarosj och Porosjenko fick dem att föra krypskyttar i säkerhet säger de inget om huruvida dessa krypskyttar kom från regeringssidan eller från Majdan, Katchanovski drar automatiskt slutsatsen att de måste komma från Majdansidan. Att rätten inte kunde presentera några bevis bortom rimligt tvivel om att *Berkutstyrkorna* begått brotten innebär inte att det var Majdansidan som var skyldig. Det var okända skyttar som öppnad eld från olika håll, inklusive taken till byggnader i omgivningen, och de förblir okända.

Katchanovski antyder att det var politiker från partiet *Svoboda* (Frihet) som låg bakom skjutningarna på Majdan eftersom de kontrollerade Hotell Ukraina. Han citerar kommentarer som två av deras politiker gjorde till bröderna Kaparanov, Vitalij och Dmytro, som klagade över

¹¹ *Ibid.*, sid. 67-68; Katchanovski, ”The Maidan Massacre Trial”, sid. 183.

¹² ”Report of the International Advisory Panel”, sid. 44-47, 81-83.

¹³ *Ibid.*, sid. 68.

att deras västliga partners inte tänkt ingripa i händelserna på Majdan förrän över 100 personer hade blivit dödade. Deras poäng var att Väst var likgiltigt till demonstranterna på Majdan, ett tema som återkommer flera gånger i bröderna Kapranovs bok och från ledare för *Svoboda*, som bröderna Kapranov så frikostigt citerar.¹⁴ Katchanovski lägger till en sorts övergripande plan att döda Janukovitj den dagen, baserat på vad Ivan Bubentjyk sagt i en *Babylon*-”13 dokumentär”: ”*Han [Bubentjyk] sade också att det var meningen att Janukovitj skulle mördas den 20 februari.*” I själva verket gnäller Bubentjyk i den dokumentären över att man borde ha skjutit och dödat Janukovitj som en hund den dagen, eftersom det två år senare fortfarande fanns mycket kvar att göra när det gällde Majdan-revolutionen.¹⁵

Katchanovski avfärdar en lång video gjord av före pressekreteraren i regionalrådet i Lviv, som då leddes av en *Svoboda*-medlem som filmat händelserna på Instytuskagatan i nästan en timme. Då videon gjorts från ett fönster på ett hörn i Hotell Ukraina antyder Katchanovski att anhängare till *Svobodapartiet* använt sig av det fönstret både för att filma blodbadet och själva bidra till det. I själva verket visar videon, trots klippen, en man som hela tiden svär och förbannar och skriker medan *Berkutstyrkor* bakom en barrikad på Instytuskagatan, bestående av betongblock och lastbilar, beskjuter demonstranterna och dödar och skadar dem.¹⁶

När Katchanovski pekar på att ögonvittnen noterat eller fått höra att skottlossningen kom från Hotell Ukraina och andra områden som ska ha kontrollerats av demonstranterna på Majdan nämner han Arkada Bank som en av dem.¹⁷ Arkada Bank var en flera våningar hög byggnad belägen många meter bakom tunnelbanestationen Chresjtjatyk. Demonstranterna på Majdan hade aldrig kontroll över den byggnaden, inte ens innan *Berkut* och kravallpolis den 18 februari stormade Majdan. Deras barrikad låg vid tunnelbanestationen Chresjtjatyk. De ockuperade inte banken. Det närmaste de den 20 februari hade kommit banken var dess betong- och metallskylt längs Instytuskagatan. Många av dem som nådde så långt skulle ingå bland de 48 som dödades samma dag.

Det kanske mest bestickande av Katchanovskis argument är att Majdansidan hade rekryterat georgier ledda av en amerikansk militär veteran med kontakter i Högra sektorn, plus kanske ytterligare en del medborgare från de baltiska staterna, och använde sig av dem som krypskyttar. Katchanovski citerar en rad mediauppgifter om detta sensationella faktum, men som bara upprepar vad de s k georgiska krypskyttarna sagt.¹⁸ Det finns inga belägg för att georgiska, baltiska och amerikanska krypskyttar befunnit sig på Majdan. Men sådana personer får tydligen utgöra avgörande bevis på att Andrij Parubiy, ledare för självförsvaret på Majdan, och Georgiens tidigare president Mikael Saakasjvilij beordrat dem att utföra skjutningarna.¹⁹ Uppenbarligen kan inte en massskjutning vara någon massskjutning utan en amerikansk arméveteran.

De okända krypskyttarna

Det som utmärker Katchanovskis kritik är dock att den lyfter fram ett tema som ofta glömts bort i skildringarna av Majdan: de okända krypskyttarna i Hotell Ukraina som sköt demonst-

¹⁴ Katchanovski, ”The Maidan Massacre Trial”, sid. 187; Braty Kapranovy, *Maidan: Taiemni faily*, Kyiv: Nora-Druk 2017, sid. 67.

¹⁵ Katchanovski, ”[The far right](#)”, sid. 16, ”[BRANTSI Vet Serial, chetverta chastyna/CAPTIVE Web Series Part Four](#)”, publicerad på YouTube av #BABYLON’13 den 14 maj 2016.

¹⁶ Katchanovski, ”The far right”, sid. 17; ”[Instytuts’ka 20 liutoho. Vbyvstvo maidanivtsiv](#)” publicerad på YouTube av *Poshukova Hrupa* den 5 december 2014.

¹⁷ Katchanovski, ”The Maidan Massacre Trial”, sid. 188.

¹⁸ Den tidigare nämnda *Proletären*-artikeln återger kritiklöst uppgiften om georgierna: ”Krypskyttarna har senare avslöjats. De kom från Georgien och de har framträtt i en italiensk dokumentär om händelserna, där flera av dem berättar att ordern om eldgivning gavs av Olexandr Turtjynov, en av ledarna för Euromajdan.” / MF

¹⁹ *Ibid.*, sid. 184-185, 190; Katchanovski, ”The far right”, sid. 16-17.

ranter och polis. Även om vi inte känner deras namn vet vi att de utgjorde ett allvarligt problem den 20 februari. Dmytro Holubytjni, en 16 år gammal demonstrant som tillsammans med sin far tagit sig upp längs Instytutskagatan samma morgon, hade lagt märke till krypskyttar från ”båda sidor” [z oboch storin], krypskyttar på Instytutskagatan (*Berkuts* krypskyttar främst) och de som kom bakom, från Hotell Ukraina. Holubytjni berättade för en radiostation i Lviv att det sannolikt var ”Gud själv” som sett till att han överlevt.²⁰

Olha, läkaren på Majdan som satt upp en vårdplats i lobbyn på Hotell Ukraina, minns när frivilliga från Majdans självförsvar kom in i lobbyn och talade om att det fanns en krypskytt i byggnaden. Folk sprang fram till henne och sade, ”Du måste stoppa självförsvararna för de tänker sätta Hotell Ukraina i brand för att en krypskytt sitter ovanför oss och skjuter på folk.”²¹

”Det kom in killar”, berättar Olha och avser antagligen försvararna på Majdan,

och jag sade, ’Grabbar, jag behöver 20 minuter för att kunna få ut vårdstationen på gatan. Sätt eld på det!’ för det var helt enkelt outhärdligt och jag ville ropa ut inför hela världen att bara för att miljoner teg låg nu helt oskyldiga människor – de som låg där var oskyldiga, de hade inga vapen, inga skottsäkra västar och blev avsiktligt dödade, dvs krypskyttarna sköt dem inte benen, armarna, de siktade mitt i pannan, mot ögonen, mot pulsådor, mot hjärtat.²²

Första våningen på Hotell Ukraina, dit de sårade från Instytutskaya-gatan fördes, Kiev, februari 2014. (foto: öppna källor)

Då kom några ner från en brigad med veteraner från kriget i Afghanistan och som ingick i självförsvaret på Majdan och sade att de hittat rummet där krypskytten hållit till. De hade hittat patronhylsor men krypskytten var inte kvar.

”Vem som kom förbi i lobbyn”, sade Olha,

det var ... det är nu mycket svårt att minnas, för jag minns inte ansikten från den tiden, och det kom en massa människor, många som blivit skadade, som jag hjälpt den 18:e, den 20:e, de kom fram till mig, kramade mig och sade, ’Minns du mig?’ och jag kunde inte minnas deras ansikten, allt var

²⁰ ”[Khlopets iakyi vrazy ves’ svit ... Vidverta rozmova z Dmytrykom. \(27.02.2014\)](#)”, radio L’vivs’ka Khvyliya, 27 februari 2014.

²¹ Olha B., intervju med Ukrainska Nationella Minnesinstitutet, Kyiv, 22 december 2014.

²² *Ibid.*

väldigt dimmigt ... [vse u takomu iakos' sutsil' nmu ...], jag minns bara att jag hela tiden gjorde något. Det fanns ingen tid att känna efter. Min man och dotter var ute på gatan. Min man hjälpte till att bära skadade på bårar till vårdstationen [Cholovik dopomahav prysoyty z nisjamy poranenyh v medpunkt.] Min dotter hjälpte också till som sjuksköterska.²³

Gabriel Gatehouse från BBC var en av dem som den 20 februari blev vittne till hur han och hans tv-team beskötts av någon i den gröna hjälmen som tillhörde Majdans självförsvar medan de stod nedanför, på andra sidan Instytutskasgatan, utanför Oktoberpalatset. De rusade in i Oktoberpalatset för att komma i skydd. Ett år senare rapporterade Gatehouse om denna händelse plus en senare där en krypskytt från samma hotell besköt och dödade Volodymyr Melnytjuk. En konfidentiell källa på riksåklagarämbetet berättade för Gatehouse att det fanns en krypskytt i Hotell Ukraina och att en del tydde på att han besköt båda sidor. Denna källa uppgav att han höll på att sammanställa en akt som visade att skjutningarna på Majdan ingick i en sammansvärjning i syfte att ställa till med kaos. De utredningarna har emellertid regelbundet stött på hinder i domstolarna.²⁴ Det var 2015. 2019 hade riksåklagarämbetet i Ukraina fokus på de *Berkutofficerare* som ställts inför rätta, inte på krypskyttarna i Hotell Ukraina.²⁵

Det finns inga klara bevis på att Majdanpolitiker lett dessa okända krypskyttar, men det fanns besvärande tecken på att de haft att göra med folk som kan ha tillhört krypskyttarna. Förutom alla anklagelser mot Porosjenko liksom Serhiy Pasjynskyi, som snart skulle bli chef för presidentkansliet under interimspresidenten Oleksandr Turtjynov. Den 18 februari blev Pasjynskyi fångad på video då han närmade sig en bil omringad av demonstranter på Lypskagatan under våldsamheter där denna dag. Demonstranterna undersökte kofferten till en Honda med registreringsskyltarna AS 4774 SO, som tillhörde en statstjänsteman. I kofferten visade det sig finnas, för personligt skydd, ett gevär med ljuddämpare och sökare. I nästa stund kommer en man som liknar Serhiy Pasjynskyi fram till bilen. Han gömmer geväret, lägger tillbaka det i kofferten och stänger denna. Därpå talar han med någon som sedan kör i väg med Hondan.

En kontroversiell bloggare som anklagas för att arbeta för Kreml, en ukrainsk nationalist som gick under namnet Stepan Mazura, hävdade att Pasjynskyi, Turtjynov och Arsen Avakov – inrikesminister i Ukraina sedan Janukovitj störtats – varit med om att beväpna demonstranter. De skulle också ha tystat ner vem som skjutit och dödat demonstranter och att det skulle ha fortsatt i över ett år. Katchanovski nämner liknande påståenden av Majdanaktivister om att det var Pasjynskyi som utsett den som vid riksåklagarämbetet utredde skjutningarna på Majdan, allt för att förhindra att några Majdanpolitiker skulle kunna identifieras som misstänkta. Men detta förblir enbart spekulationer. Även om han medgav för Sonia Kosjkina att han var personen på videon vägrade Pasjynskyi säga vem som försett demonstranterna med vapen. Han hävdade att Hondan tillhörde en av aktivisterna där och att den innehållit ett jaktgevär avsett för självförsvar. Pasjynskyi, precis som Turtjynov, sade till Kosjkina att det var demonstranterna på Majdan själva som bestämt sig för att skaffa vapen på grund av att regeringsstyrkor angripit deras fredliga offensiv mot parlamentet och därefter också Majdan den 18 februari.²⁶

Samtidigt som dessa krypskyttar och deras ledare förblir okända medger Katchanovski och de ukrainska utredarna att det i varje fall inte fanns några ryssar bland dem. Några sådana bevis framkom heller inte under rättegången om massakern på Majdan. Serhiy Horbatjuk, som varit

²³ *Ibid.*

²⁴ ”[Snipers at Maidan: The untold story of a massacre in Ukraine – Newsnight](#)”, på YouTube 12 februari 2015.

²⁵ Katchanovski, ”The Maidan Massacre Trial”, sid. 195.

²⁶ *Ibid.*, sid. 194; ”Sled po delâ 'Nbesnoi Sotni' vedet k Arsenu Avakovu 10.09.2015, postad på YouTube av Stepan Mazura, 10 september 2015. För hans blogg, se Stepan Mazura, ”[Petro Poroshenko prychetnyi do rozstrilu heroiv 'Nebesnoi Sotni'](#)”, 11 september 2015.; Sonia Kosjkina [Ksenia Vasylenko], *Maidan: Nerdzkazana istoriia*, Kyiv: Brait Star Publishing 2015, sid. 233-34.

huvudutredare av fallet, sade i början av 2016 till Hromadske TV att inga medborgare i Ryska federationen var misstänkta för att ha skjutit demonstranter den 20 februari 2014, även om de granskade aktiviteterna från ryska emissarier som kommit till Ukraina och kan ha gett råd till Ukrainas dåvarande ledare.²⁷ Myten att skjutningarna den 20 februari skulle ha varit någon form av rysk specialoperation har blivit en del av ukrainska reaktioner på händelserna, från vad Parubiy uppgett för BBC, till bröderna Kapranovs försök att förstå de motsägelsefulla kriminaltekniska och ballistiska spåren. Ryssland figurerar också i Mychailo Wynnyckyjs syn på massakern den 20 februari, även om han medger att det fortfarande inte finns några bevis för något samband mellan krypskyttarna och Ryska federationen och att sanningen om krypskyttarna kanske aldrig kommer att bli känd.²⁸

Eskalering: ett Majdan redan på randen

Trots att Katchanovski insisterar på att skjutningarna den 20 februari behövdes för att maskera operationen för att bli av med Janukovitj är det tveksamt om något sådant behövdes vid det laget. Vapenvilan den 19 februari var en de facto-vapenvila och kunde lätt vara överstånden i och med att allt fler misstänktes för att vara på väg till Majdan med dödliga vapen som konstgödselbomber och gevär stulna på ställen som polisstationer i Lviv. På kvällen den 20 februari förelåg ett reellt hot om att beväpnade personer var redo att använda sig av sina vapen om inte Janukovitjregimen backade undan.

En vän berättade att när han och andra från Lviv – på natten mellan den 20 och 21 februari – tog bussen till Majdan för att försvara det, hade en av dem en pistol som han stulit från en av polisstationerna. En del kom med nya vapen för att ta strid med polisen och hade kanske också sprängämnen. Rodion, medlem av en grupp hårdföra fotbollsfans, berättade för mig att han varit inblandad i vad han kallade planer på att skaffa mer seriösa vapen till självförsvar. Det var strax efter skjutningarna på Majdan som ”man sade till oss att vi måste ta till mer seriösa former av självförsvar”. ”Och då fick vi veta att vi måste ta itu med det så fort som möjligt och jag fick alltså ägna mig åt något annat [än att finnas på Majdan den 21 februari]”. Han var med om att börja tillverka sådana vapen, men så upphörde striderna runt Majdan och Janukovitjs regim föll.²⁹

Majdanpolitiker utnyttjade oron i västra Ukraina den 18-19 februari till att hota med mer våld mot staten om inte Väst agerade mot Janukovitj. En av dem var Parubiy från Majdans Självförsvar. På kvällen den 20 februari träffade han utländska ambassadörer på tyska ambassaden, medan mellanhänder från Tyskland, Frankrike och Polen förhandlade med Janukovitj. Parubiy förnekar uppgifter om att de vapen som demonstranterna fått tag på i Lviv hade nått Kyiv, men sade att han trodde att det kunde hända om läget tillspetsades: ”Jag varnade dem för att om inte västliga regeringar agerade mer resolut mot Janukovitj kunde det hela utvecklas i en mycket obehaglig riktning.” USA:s ambassadör i Ukraina, Geoffrey R Pyatt, varnade för att sådana vapen kunde leda till en väpnad resning i Kyiv och försvaga stödet i Väst till demonstranterna.

Ryktena om att vapen var på väg från Lviv fick Andriy Terestjenko, som förde befäl över *Berkutstyrkor* från Donetsk, att reagera. Han befann sig då med sitt manskap i regeringskansliets byggnad. Redan den 18 februari när våldsamheterna först flammade upp hade 16 i hans manskap blivit beskjutna. Automatvapen från Lviv kunde göra situationen än mer riskabel för dem. ”Vi insåg varför vapnen blivit stulna, för att de skulle användas i Kiev”, sade han

²⁷ ”[Perelom. 20 fevralia 2014 goda](#)”, publicerad på YouTube av hromadske den 23 februari 2016.

²⁸ Braty Kapranovy, *Maidan*, sid. 150; ”Snipers at Maidan”, Mychailo Wynnyckyj, *Ukraine’s Maidan, Russia’s War: A Chronicle and Analysis of the Revolution of Dignity* med förord av Serhii Plochy, Stuttgart: Ibidem-Verlag 2019, sid. 125.

²⁹ Rodion V, intervju med författaren, Kyiv 22 mars 2014.

till *New York Times*.³⁰ För säkerhetsorganen och politikerna var risken för inbördeskrig uppenbar om det kom vapen från Lviv till Kyiv. Händelserna på Majdan på morgonen den 20 februari tycktes varsla om att mer blodsutgjutelse stod för dörren.

Sammanfattning: en revolution dränkt i blod

Det faktum att skjutningarna den 20 februari aldrig blev föremål för en ordentlig rättslig prövning, ens efter Majdan-politiker och -aktivister hade tagit makten och dominerat både regeringen och parlamentet i mer än fem år, mellan 2014 och 2019, var en öppen anklagelse mot den revolution som Majdan påstås ha orsakat i Ukraina. I stället för att förändra systemet fortsatte det att leva vidare och förvandlade alla till gisslan åt orättvisorna. Att så många politiker som stött och verkat för Majdan blev föremål för omfattande konspirationsteorier visar dessvärre att politikerklassen i Ukraina – inte bara ledarna för Regionernas parti, utan även deras bittraste motståndare – svek medborgarna en vinter då alla förändrades, fast inte alltid till det bättre.

Helgen kring den 22 februari 2014 frossade man i diasporan och utomlands över att Janukovitj störtats. Då visste man inte att det inte var något fängelse som väntade de onda figurerna. Men till och med då var jublet begränsat till vissa ekokammare på sociala medier. Och det som publicerades var inte riktigt vad ukrainarna i allmänhet ansåg, framför allt inte i de regioner där stödet för Majdan varit svagt eller nästan inte förekommit alls. I Donetskregionen i öster kände en person som följt samma händelser via sin hemdator, eller mina Facebook-vänner, ingen som helst anledning att jubla. Mychailo, ledare för en välgörenhetsorganisation i staden Slovjansk som ägnade sig att bistå missbrukare och Aidsdrabbade, insåg att mer trubbel var i antågande. När hans fru undrade varför han var så besatt av händelserna i Kyiv svarade han, ”Kyiv har sitt Majdan, men vi kommer att få krig” [V Kieve Majdan, a u nas viola budet].³¹

Det krig Mychailo tänkte på var kriget i Donbas. Det kriget ligger utanför ramen för denna artikel. Rysslands roll blev bara alltmer uttalad under den processen. Vladimir Putin och hans rådgivare stödde och utnyttjade ett scenario av ”inbördeskrig” i Ukraina som en del av sitt geopolitiska mål att återfå inflytandet där. Ändå gjorde skjutningarna på Majdan att folk i Donbas som Mychailo kände olust. Då bekräftades de värsta farhågor som Janukovitj-vänliga medier och politiker, plus ryska ledare och ryska propagandanätverk, trummat på om under vintern 2013-14. Demonstranterna på Majdan hade genomfört en omvälvning. De hade förödmjukat och till och med skjutit och dödat representanter för ordningsmakten. Och ingen av dem straffades för det. Till råga på allt hade demonstrationerna lett till att staten fallit samman. Janukovitj och hans medarbetare bar också skulden för att deras regim imploderat, och att staten kollapsat, men våren 2014 hade den sortens nyanser inte längre någon betydelse.

Den dystra historien om skjutningarna på Majdan, och misslyckandet med att ge offren rättslig upprättelse, blev startsignalen till ett hybridkrig som senare skulle omvandlas till ett fullskaligt krig mot Ukrainas existens som stat. Kampen för Ukrainas rätt att existera har gjort det ännu svårare att ge någon nyanserad förklaring av den komplexa bilden bakom skjutningarna på Majdan. I stället för att leda till att Ukraina blev ett rättssamhälle tycks revolutionen 2013-14 nu vara bortsopad av geopolitiska krafter som förvandlat de ”Himmelska hundradena” till en obetydlig droppe i en ständigt växande ocean av blod.

Översättning: Björn Erik Rosin

³⁰ Andrew Higgins och Andrew E Kramer, ”[Ukraine Leader Was Defeated Even Before He Was Ousted](#)”, *New York Times*, 3 januari 2015.

³¹ Mychailo K, intervju med författaren, Slovjansk, 21 december 2014.

Lästips

Peter Johnsson: [Majdanupproret 2013-14](#)

Martin Fahlgren: [Jacques Baud om Majdanupproret](#) och [Annekteringen av Krim och upproret i östra Ukraina 2014](#)

Carl Mirra: [Tankar om en tanklös bok om kriget i Ukraina](#)

TV-dokumentären *Putin och västvärlden* (SVT). 1:a delen [Lögnernas diplomati](#) handlar om Majdanupproret.